

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 3. srpnja 2024.

Analiza presude

A. protiv Hrvatske
zahtjev br. 55164/08

povreda čl. 8. Konvencije – pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života

Europski sud utvrdio povredu zbog propusta hrvatskih tijela da izvrše mjere koje su odredili hrvatski sudovi

Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud) zasjedajući u vijeću od sedam sudaca objavio je 14. listopada 2010. presudu kojom je utvrdio da je podnositeljici povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života zajamčeno čl. 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija).

Podnositeljica zahtjeva je sklopila brak s B-om, u kojem je rođena njihova kćer C.. B je uhićen i pritvoren zbog sumnje da je počinio kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji. Nakon što je pušten iz pritvora, B je nastavio zlostavljati podnositeljicu zahtjeva, te je ona zbog toga zajedno s C preselila u sklonište za žene. Državno odvjetništvo je proširilo optužni prijedlog protiv B-a na kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe. U tijeku postupka provedeno je psihijatrijsko vještačenje kojim je utvrđeno da B boluje od nekoliko duševnih poremećaja, među ostalim od post-traumatskog stresnog poremećaja (dalje: PTSP). Predsjednik Općinskog suda je odobrio zahtjev sutkinje u tom kaznenom postupku za izuzeće od postupanja jer joj je B. prijetio. U drugom postupku, zbog prijetnji smrću podnositeljici i policijskoj službenici, B je bio uhićen, pritvoren i potom u kaznenom postupku osuđen na kaznu zatvora od osam mjeseci uz mjeru zabrane približavanja i mjeru zabrane stupanja u kontakt s podnositeljicom. Županijski sud je potvrdio prvostupanjsku presudu, koja je postala pravomoćna, ali nije ovršena. U kaznenom postupku zbog upućivanja prijetnji smrću sutkinji i njezinoj malodobnoj kćeri, B je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od tri godine, te mu je određena mjera obveznog psihijatrijskog liječenja. Protiv B-a su se vodila i četiri prekršajna postupka zbog nasilja u obitelji. Jedan prekršajni postupak protiv B-a je obustavljen jer je podnositeljica odbila svjedočiti, dok su u druga dva B-u izrečene novčane kazne, od kojih jedna nije ovršena, dok je drugi postupak bio obustavljen zbog zastare (rješenje kojim je B proglašen krivim te mu je izrečena novčana kazna nije postalo pravomoćno). U četvrtom prekršajnom postupku B-u je izrečena novčana kazna, kao i mjera zabrane približavanja podnositeljici te zaštitna mjera psihosocijalnog tretmana. Visoki prekršajni sud je odbio žalbe B-a i podnositeljice i potvrdio prvostupanjsko rješenje. B je platio dio novčane kazne dok je preostali dio zamijenjen kaznom zatvora koju nikada nije odslužio. Podnositeljica je obavijestila Prekršajni sud da je B prekršio mjeru zabrane približavanja, te je ponovila zahtjev da se protiv B-a odrede mjere zabrane uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja. Njezin zahtjev je bio odbijen, a žalbeni sud je odbacio njezinu žalbu. Ustavni sud je utvrdio da nije nadležan odlučivati u dotičnoj pravnoj stvari. Općinski sud je razveo brak podnositeljice i B-a, dok je postupak o uzdržavanju C i dalje bio u tijeku u trenutku donošenja presude Europskog suda.

Podnositeljica je pred Europskim sudom prigovorila da je povrijeđeno njezino pravo na zaštitu privatnog i obiteljskog života temeljem čl. 8. Konvencije zbog propusta države da ju zaštiti od nasilja B-a.

Svi incidenti nasilja u obitelji u predmetu podnositeljice odnosili su se na istog počinitelja te su se događali stalno¹. Stoga je Europski sud odlučio ispitati činjenice predmeta kao trajnu situaciju. Europski sud je uzeo u obzir psihijatrijska izvješća o duševnom stanju B-a u kojima je bilo navedeno da on pati od više duševnih poremećaja, te od teškog oblika PTSP-a, istaknuta je njegova sklonost nasilju, smanjena sposobnost kontrole nagona, te je ponovljena preporuka za nastavak obveznog psihijatrijskog liječenja. Istaknuto je i da je podnositeljica izrekla vjerodostojne tvrdnje da je B tijekom duljeg vremenskog razdoblja predstavljao prijetnju za njezinu tjelesnu cjelovitost te da ju je u nekoliko navrata i napao. Slijedom navedenog, Europski sud je smatrao da su državna tijela imala pozitivnu obvezu zaštititi podnositeljicu od nasilnog ponašanja njezinog bivšeg supruga.

Europski sud je naveo da nema sumnje da se događaji povodom kojih je podnesen zahtjev odnose na područje privatnog života u smislu čl. 8. Konvencije. Iako zaštita pojedinca od proizvoljnih radnji javnih tijela predstavlja osnovni cilj čl. 8. Konvencije, uz to mogu postojati i pozitivne obveze kao sastavni dio djelotvornog poštovanja privatnog i obiteljskog života, a te obveze mogu podrazumijevati donošenje mjera čak i u sferi odnosa između pojedinaca ([Mikulić protiv Hrvatske](#), br. 53176/99, st. 57., 7. veljače 2002.). U tu svrhu, država treba održavati i primjenjivati odgovarajući pravni okvir koji pruža zaštitu od čina nasilja od strane privatnih osoba ([X i Y protiv Nizozemske](#), br. 8978/80, st. 22. i 23., 26. ožujka 1985.).

U odnosu na izrečene i provedene mjere protiv B-a, Europski sud je utvrdio da je B u dva navrata boravio u pritvoru. Prvi put je boravio u pritvoru za vrijeme kaznenog postupka zbog optužbi za tjelesno i verbalno nasilje protiv podnositeljice zahtjeva, kao i zbog optužbi za zlostavljanje djeteta. Drugi boravak u pritvoru je bio određen u postupku povodom optužbi za upućivanje prijetnji smrću podnositeljici zahtjeva i policijskoj službenici. Osim pritvora, hrvatski sudovi su primijenili i neke druge mjere protiv B-a, kao što su zabrana približavanja podnositeljici zahtjeva te zabrana kontakta s njom.

Razmatrajući mjere koje su preporučene ili izrečene, ali se po njima nije postupalo niti su provedene, Europski sud je prvenstveno napomenuo da domaćim sudovima mora priznati značajnu slobodu u izboru odgovarajućih mjera, ali istovremeno mora zadržati i određene ovlasti preispitivanja, kao i ovlast interveniranja u predmete u kojima je prisutan očiti nesrazmjer između težine čina i rezultata ostvarenih na domaćoj razini ([Beganović protiv Hrvatske](#), br. 46423/06, st. 78., 25. lipnja 2009.). Ponovio je da je Konvencija živući pravni instrument koji se mora tumačiti u svjetlu sadašnjih uvjeta, te da sve viši standardi koje je potrebno poštovati na području zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda zahtijevaju i sve veću nepopustljivost u ocjeni povreda temeljnih vrijednosti demokratskih društava. Privođenje pravdi počinitelja nasilnih čina uglavnom služi tome da se osigura da takvi čini ne ostanu zanemareni od strane mjerodavnih tijela i da se pruži djelotvorna zaštita od njih.

U kaznenom postupku zbog upućivanja prijetnji podnositeljici i policijskoj službenici, B je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od osam mjeseci, međutim ista nije bila izvršena do donošenja presude Europskog suda. Nadalje, u jednom od prekršajnih postupaka, B-u je

¹ Činjenice predmeta odnosile su se na česte incidente koji su uključivali nasilje u razdoblju od studenog 2003. do lipnja 2006.

naloženo da plati novčanu kaznu koja je u jednom dijelu zamijenjena kaznom zatvora, a koju B nije odslužio. Uhićen je i pritvoren tek povodom kaznenog postupka zbog prijetnji sutkinji i njezinoj kćeri, u kojem je osuđen na kaznu zatvora od tri godine.

Nadalje, B-u je izrečena mjera obveznog psihijatrijskog liječenja. Europski sud smatra da je ta mjera bila poželjna, ali je primijetio da nije primijenjena u vezi niti s jednim postupkom koji se odnosio na B-ovo nasilje protiv podnositeljice zahtjeva. Također, primijetio je da hrvatska Vlada nije dostavila informacije o tome je li upravitelj zatvora sastavio pojedinačni program izvršavanja kazne kako je bilo propisano čl. 69. Zakona o izvršavanju kazne zatvora². Istaknuo je važnost takvog pojedinačnog programa u odnosu na B-a jer je kazna zatvora bila kombinirana s tako značajnom mjerom kao što je obvezno psihijatrijsko liječenje koju su odredili domaći sudovi obzirom na ozbiljne prijetnje smrću koje je B upućivao. Nadalje, Europski sud je primijetio da je u jednom od prekršajnih postupaka zbog nasilja u obitelji određena mjera obveznog psihijatrijskog liječenja, međutim ista nije bila izvršena zbog manjka licenciranih fizičkih ili pravnih osoba koje bi provodile takvu zaštitnu mjeru.

Europski sud je naglasio da nije njegova zadaća umjesto nadležnih hrvatskih tijela odrediti najprikladnije načina zaštite pojedinaca od napada na njihovu osobnu cjelovitost, već temeljem Konvencije preispitati odluke koje su ta tijela donijela u izvršavanju svoje ovlasti slobode procjene (*Sandra Janković protiv Hrvatske*, br. 38478/05, st. 46, 5. ožujka 2009.). Domaća tijela dužna su organizirati svoje pravne sustave na način da budu u skladu s njihovim pozitivnim obvezama temeljem Konvencije, te je u tom pogledu moguće voditi odvojene postupke protiv istog optuženika u odnosu na različita kaznena djela kojih je žrtva ista osoba. Međutim, Europski sud je smatrao da bi u predmetu podnositeljice zahtjev djelotvorne zaštite njezina prava na poštovanje privatnog života bio bolje ispunjen da su nadležna tijela mogla sagledati situaciju u cjelini, čime bi dobili bolji pregled i mogućnost da na najprikladniji način zaštite podnositeljicu od raznih oblika nasilja. Europski sud je naveo da su hrvatski sudovi pokrenuli više prekršajnih i kaznenih postupaka, u okviru kojih su odredili poduzimanje raznih mjera, pa čak i zatvora. Izricanjem tih mjera hrvatska tijela su pokazala da ih smatraju odgovarajućim i potrebnima za razrješenje slučajeva nasilja spram podnositeljice, te se Europski sud složio s takvim pristupom. Međutim, naglasio je da je glavna svrha izricanja kaznenih sankcija ograničiti i odvratiti počinitelja od nanošenja daljnje štete, a što se teško može ostvariti ako se izrečene sankcije ne izvršavaju.

Stoga je Europski sud zaključio da hrvatska tijela nisu provela mjere izrečene od strane hrvatskih sudova koje su za cilj imale riješiti B-ovo psihičko stanje te zaštititi podnositeljicu od daljnjeg nasilja B-a. Takvim postupanjem je podnositeljica kroz dulje vremensko razdoblje ostavljena u položaju u kojem hrvatska tijela nisu mogla ispuniti svoje pozitivne obveze na način da joj osiguraju pravo na poštovanje privatnog života.

Slijedom navedenog, Europski sud je utvrdio povredu čl. 8. Konvencije.

² Čl. 69. Zakona o izvršavanju kazne zatvora (NN br. 128/1999 i 190/2003) glasi:

Pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora

„(1) Pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora (u daljnjem tekstu: program izvršavanja) jest skup pedagoških, radnih, zaokupljenosnih, zdravstvenih, psiholoških i sigurnosnih radnji i mjera kojima se planira izvršavanje kazne zatvora primjereno osobinama i potrebama kaznenika te vrsti i mogućnostima kaznionice, odnosno zatvora. Program izvršavanja donosi se radi ispunjavanja svrhe izvršavanja kazne zatvora iz članka 7. ovoga Zakona.

(2) Program izvršavanja za svakog kaznenika donosi upravitelj na prijedlog stručnog tima kaznionice, odnosno zatvora...

(3) Program izvršavanja sadrži podatke o:....posebnim postupcima (...psihološka i psihijatrijska pomoć....posebnim mjerama sigurnosti...) ...”

Za utvrđenu povredu podnositeljici je dosuđena pravedna naknada u iznosu od 9.000 EUR na ime neimovinske štete i 4.470 na ime troškova i izdataka.

Izvršenje

Nadzor nad izvršenjem ove presude završen je rezolucijom Odbora ministara Vijeća Europe (OMVE) [CM/ResDH\(2020\)226](#) od 21. listopada 2020. Ova rezolucija se odnosi i na izvršenje presude *Ž.B. protiv Hrvatske*.

Podnositeljici je isplaćen iznos dodijeljene naknade neimovinske štete. B je pohađao individualnu i grupnu psihoterapiju s ciljem sprječavanja ponovnog počinjenja kaznenog djela. Izrečene zatvorske kazne protiv B-a su izvršene, te je iz zatvora pušten 2013. Podnositeljica nije podnijela nikakve nove prijave o slučajevima nasilja u obitelji.

Opće mjere izvršenja odnosile su se na uspostavu sveobuhvatnog mehanizma za zaštitu od nasilja u obitelji. Donesene su [Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje 2011.-2016.](#) i [Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017.-2022.](#) Hrvatska Vlada je 2019. usvojila [Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji](#) kojim su određena opća načela postupanja policije, pravosuđa, zdravstvenih djelatnika, probacijskih službenika, centra za socijalnu skrb i drugih nadležnih tijela. Iste te godine je uspostavljen i Nacionalni tim za sprječavanje i borbu protiv nasilja u obitelji koji je trebao pratiti provedbu nacionalne politike za zaštitu od nasilja u obitelji, kao i usmjeravati rad županijskih timova. Ministarstvo pravosuđa je osnovalo sedam odjela za pomoć žrtvama, uključujući i Nacionalni pozivni centar. Također, povećani su napor da se žrtvama omogući dobivanje stambenog prostora koji financira država.

Izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2011. i 2015. uvedena je definicija kaznenog djela nasilja u obitelji, te su uvedene nove zaštitne mjere protiv počinitelja kaznenih djela počinjenih na štetu članova njihove obitelji, dok je 2020. za kazneno djelo nasilja u obitelji uvedena minimalna kazna zatvora u trajanju od jedne godine. Nadalje, Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji iz 2018. u hrvatsko zakonodavstvo su preuzeta načela iz [Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji](#) (Istanbulska konvencija), koja je u Hrvatskoj ratificirana iste te godine. Organizirane su i odgovarajuće obuke i mjere podizanja svijesti za pravosudna i izvršna tijela. Zakon o probaciji iz 2018. je propisao obvezu da adekvatno obučeni probacijski službenici procijene rizik ponovnog počinjenja kaznenog djela prije reintergracije počinitelja u društvo, kao i prava i obveze probacijskih službenika u svakoj fazi kaznenog postupka, te nakon izlaska počinitelja iz zatvora. Nadalje, pojačan je nadzor nad izvršenjem psihosocijalnog tretmana izrečenog u prekršajnom postupku, dok je određeno da u slučaju nedostatka ovlaštenih stručnjaka u zatvorskim bolnicama, obvezno psihijatrijsko liječenje se može provesti u redovnim bolnicama.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.